

Mesten en ploegen

Wat is er in de manier van bemesting en grondbewerking toch een geweldige verandering gekomen, gerekend bij vroeger. Als men nu een stuk land wil bemesten, dan even met de mestwagen er overheen. Men hoeft de mest zelfs niet meer met de greep op te laden, afgezien nog van de veelal in gebruik zijnde methode van de mengmest waarbij alles in één kelder gaat. En dan even met de ploeg achter de trekker, en in een paar uur is de zaak bekeken.

Als men vroeger weer zoveel mest had e maakt, dat men weer een akker kon bemesten, dan moest men eerst een dag mest varen. Het moest allemaal met de greepe worden opgeladen. Daarna moest men eerst meststreeien (uit elkaar strooien) en dan kon men beginnen te bouwen (ploegen). Als men school (ondiep) ploegde kon het wel met één paard, maar voor diepte bouwen moesten er twee paarden voor. In ons schoolboekje hadden wij het volgende gesprek staan tussen een boer en een jongen,

Baas ploeg jij het land om?

Neen, dat doen Bruin en Bles.

*Nou ja, maar jij stuurt toch de ploeg,
en mag ik er ook eens op?*

*Neen dikzak, loop jij maar mee in 't rond,
dat is wel goed voor jou.*

Men moest de lange tweepetards bouwliene (leidsel) gebruiken. Die deed de ploeger aan de schouder (schouder), en in de rechterhand de ploegstok om als er wat voor het reester kwam weg te stoten. In de linkerhand nam men dan de ploegstart om de ploeg te sturen. De bouwschoone (schoenen) of de laarzen er bij aan. Het was een hele kunst om rechte voren te bouwen. Als men die bezat, kregen de paarden ook de bouwzelle (tuig) om in te trekken, deze was lichter en die gebruikte men ook als twee petarde (span) zelle. Omdat ze er wat lang voor moesten lopen, ging men de repen verlengen door er bolrepen bij aan te knopen. Als men een akker wilde ofbouwen (de buitenkanten eerst), begon men aan de rechterkant en terug aan de andere kant en dan kreeg men de middenvoor (de laatste voor) in het midden. Met het opbouwen begon men bij de middenvoor en dan kwamen de eendse voren (laatste) aan de kant. Het paard dat men aan de rechterhand had, noemde men het vandehands paard, en aan de linkerhand het bijdehands paard. Het vandehandse liep altijd door de voore. Op de voorhegge moest men de paarden weer keren. De voorhegge was een strook grond, begroeid met gras, meestal taai buntgras of heide, breed genoeg om er de paarden en de ploeg te kunnen keren. Voor het ploegen met twee paarden moest er een achterholt voor de ploeg, waar men de treknuppels met tuwklaven aan bevestigde. Ook kon men daar mee regelen dat men het sterkste paard het zwaarste liet trekken, "Un gat er bi'j op," zei men dan. Als men met drie paarden wilde ploegen, gebruikte men in plaats van een achterholt een dreelingholt, maar dit gebeurde practisch alleen met het grasland scheuren. Men gebruikte toen vroeger nog altijd de hulten (houten) ploeg met een groot en een klein rad. Het grote rad liep door de voor, en het kleine rad over het nog weuste (ongeploegde) land.

De voorploeg en de achterploeg bestond uit twee afzonderlijke delen, die met de zware ploegketting aan elkaar werden verbonden. De balk van de achterploeg rustte op het kussen van de voorploeg, die men hoger of lager kon steken al naar gelang men dieper of schoolder wilde bouwen. Hetzelfde kon men ook nog regelen met de achterploeg, waarin in de balk gaten zaten. In de gaten paste een bout met haken die aan de ploegketting zat, die kon men in een gat naar voren of achteren steken.

Als men behoorlijk lange akkers had, was het ploegen een mooi werk, maar met korte akkers was het als maar draaien. Evenzo met wende akkers (als de akker aan het ene eind breder was). En zo ging het steeds verdan (maar door), voor na voor. Als de paarden dan niet te lui waren, kon men daags nog wel een mooi stuk zwartmaken. Ik weet nog dat Marinusoom een witte schimmel had, dat beest was erg lui, en wij jongens moesten dan met een gerreken ombeurten de schimmel aandrijven. Maar overigens was

men gek met de paarden. Eén of twee paarden waren een kostbaar bezit. Het paard werd dan ook helemaal als een huisdier beschouwd, dat men zoveel mogelijk spaarde. Zo waren er vroeger ook enkelen die geen paard, maar een os voor de ploeg spannen. Iemand hier niet zo ver uit de buurt, had zijn vrouw Harmine tegelijk met de os had laten trekken. Hendrikoom van Schoonheten, die het had gezien had gezegd: "Die man kump nooit in de hemel." Grootvader had vroeger een mooi versje uit school:

*Kom Bruintje trek wat aan,
straks is weer uw taak gedaan,
dan kunt ge op stal wat rusten,
dan zal je de haver lusten,
en Blesje schiet wat op,
wat schud je met de kop,
of plagen je de vliegen?
maar als het luiheid is,
loop je de zweep niet mis,
je zult me niet bedriegen.*

En zo ploegde men voort en was men blij, als voor de middag men de koffie van tien uur op het land bracht, of dat het na de middag vespertied was. Ik dacht dan vaak aan dat mooie vers van "Gelijk de landman, moe van 't ploegen, de nijgend avondschaaduw groet."

Wat kon het dan mooi rustig zijn, als Vader en later ik aan het ploegen waren. Als de bouwmeesterkes (kwikstaartjes) over de vers geploegde voren trippelden en de geur van de omgeploegde voren de lucht vervulde, en de zweelfkes (zwaluwen) laag over de akker scheerden. In de herfst werd de stilte ook nogal eens verstoord door het overtrekken van een vlucht vogels, die men tegen de Westelijke avondhemel zo ver met het oog kon volgen, dat men hun roep niet meer hoorde.

En overigens werd de stilte niet door razende auto's of straaljagers verstoord, want het was in mijn kinderjaren dat de eerste vliegmachines verschenen. Onze Grootouders hebben die, toen wonderdingen, ook nog gezien.

Men hoorde enkel eens een koe in de verte belken (loeien) of kinderen die nog buiten speelden, of een peerdeworm (doodgraver) die op de voorhegge zijn brommende vlucht demonstreerde. Als dan tegen de avond de riepnevels over de weilanden kwam opzetten, en het vriendelijke lamplicht de mensen als vanzelf naar huis lokte, wat kon het dan buiten nog mooi zijn, in die zomerse avondstilte, zodat ons hart onwillekeurig vervuld wordt met dank, met dank aan de Gever van al deze dingen.

*Van de velden, uit de stromen,
uit de diepte van de zee,
uit de wolken, van de bomen,
deelt G'ons milden zegen mee,
jaren, maanden, dagen, stonden,
altijd, Vader, ondervonden
wij Uw liefde, wij Uw macht,
eeuwig zij U eer gebracht.*